

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

La guia de la Vall de Ribes i les altes Valls del Freser

EL president del nostre CENTRE, D. César A. Torras, seguint la tasca que s'ha imposat d'uns anys ençà, ha donat a llum un altre volum-guia : el de la *Vall de Ribes i les altes Valls del Freser*. Fa ben pocs anys que el nostre Pireneu era per a tots nosaltres una mena de muntanya llegendària : els isarts solament la creuaven amb tota llibertat, els quals, junt amb els contrabandistes, eren els únics que la coneixien. Nuria, el santuari celebrat, sentia els precés de ben comptats romeus que hi acudien, en sò de prometença, a ajupir-se als peus de la miraculosa Verge per aquella gracia que imploraven o bé que acabaven d'obtenir. De llegendes, fades i goges no en vulgüeu pas més : que ho diguin, si no, els estanys de Carencà, d'on havien sortit les tempestes a tort i a dret, i els saraus que les bruixes hi havien celebrat. Mortalla d'algún atrevit que, embolcallat per neu, ha sigut motiu que s'aixequessin en sos colls algunes creus en recordança, acabaven de donar-li tot aquell aspecte de pavor fantàstic propi de terrenys desconeguts. Mes aquell esclat de bellesa i fantasia que coronava la catalana terra no podia restar per més temps desconegut, i la Providencia ens assenyalà un cantor:

«Muntanyes regalades
són les del Canigó:
elles tot l'any floreixen,
primavera i tardor.»

A la veu del genial poeta aixecàrem la nostra testa, i, sortint del nostre encantament, dirigirem els nostres ulls envers les altures que, com a verges, vestien la blancor de la puresa.

Agropats amb entusiasme un estol de patriotes, admiradors de la natura i de ses gales, nomenats Artur Bofill, Cels Gomis, Maspons i Labrós, Artur Ossonà, Pere N. Bofill, Fiter i Inglès, Antoni Aulestia, Heribert Barallat, Antoni Masó, César A. Torras, Pelegrí Casades, Arabia i Solanas, etc., etc., funden centres excursionistes; i, estenent llur acció benefactora per totes les nostres encontrades, mentre uns estudien les planes, altres guanyen els pics més enlairats de les mun-

ESTANYS DE CARENÇA, DES DEL PIC DE L'INFERN

tanyes. Llurs petjades són seguides amb ardor i fe; emperò manca qui els agafi de la mà i amorós els porti donant-los consells; qui els faci assaber els perills que els poden esdevenir, i els alenti i enforteixi amb l'explicació d'arreu on van passant. Aquest servei fou l'Artur Ossonà qui primer havia de prestar-lo amb multitud de guies de per tota la nostra terra, que tots nosaltres coneixem. Amb tot i això, l'obra restava incompleta : es feia de necessitat l'existència d'altres guies que, parcialment i amb mires a un punt determinat, ens dessin a conèixer lo més notable de casa nostra. Llavors fou quan en César A. Torras, enamorat i coneixedor com el qui més de la nostra carenada pirenenca, ens la posà a la mà amb tota l'ingenuïtat i senzillesa de que és capaç el guia més expert. Diversos són els volums publicats pel nostre president, tots ells rublerts de datos interessants, sobretot

COLL DE LES NOU CREUS

NURIA, DES DE LA COVA DE SANT GIL

pel desconixedor de les comarques pirenenques : la *Comarca de Camprodon*, primer volum; les *Valls de Ribes i de Llerca* com a segón; en tercer lloc el *Vallespir*, *Muntanyes del Canigó*, *Conflent*; quart, les *Valls altes del Segre (Cerdanya)*, *Ripollès*, *alt Llobregat i vessants superiors de l'esquerra del Fluvià*; quint, *Bergadà*, *Valls altes del Llobregat*; sisè, *Comarca d'Olot*, *Valls superiors del Fluvià*; i, per últim, el setè que és el que ens ocupa, *de la Vall de Ribes, altes Valls del Freser*.

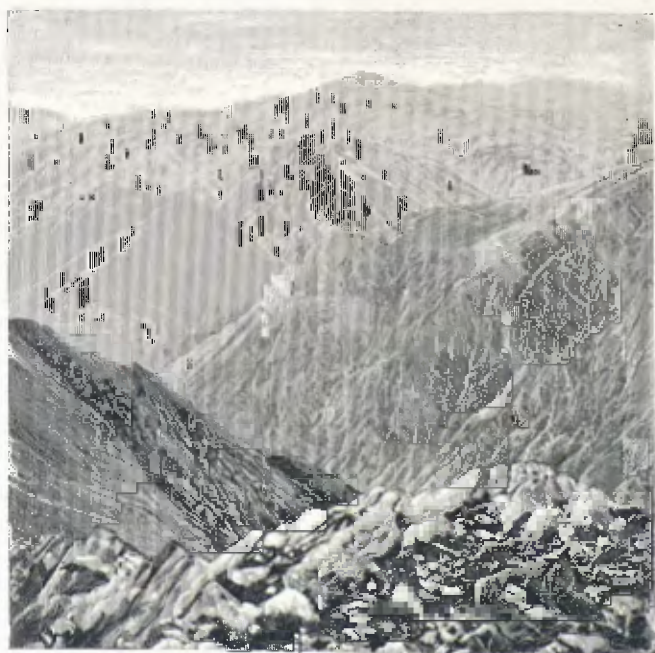
PLA D'ANYELLA

Conté 82 itineraris i 72 gravats, tot això en 200 pàgines; els quals, amb el que està en preparació, de la *Comarca del Cardener*, formaran un formós conjunt per a creuar a pas segur i amb coneixement de causa les alteroses muntanyes catalanes.

Hem dit que el Sr. Torras era un enamorat dels nostres Pireneus: per aquest motiu ja mai ha perdonat medi ni sacrifici de cap mena, afanyós de dar-los a conèixer a tot-hom, cantant llurs excel·lències i mapant tots llurs encisadors recons. Nombroses són les conferències que dit senyor ens ha explicat, corrent els anys, en la nostra associació; i, malgrat el seu esperit excursionista, coneixedor de tota la nostra terra pam a pam, ¡que poques ne contariem que no es referíssin, per un costat o altre, a les seves preferides! I és que al Sr. Torras li passa lo que al galant enamorat, que, després de dar mil voltes, gira

PUIG DE BASTIMENTS I MUNTANYES DEL CANIGÓ
DES DEL PIC DE FRESERS

PUIGMAL, DES DEL PIC DE BALANDRAU

els ulls, sens dar-se'n compte, envers l'ídol dels seus amors. Així s'explica clarament que, al tractar el CENTRE EXCURSIONISTA de dotar-nos d'una xarxa de refugi en el nostre Pireneu, esmercés ell totes les seves energies per la vitalitat de l'obra fins a aconseguir sos desitjos : aixecar a Ull de Ter el formós refugi d'aquest nom. No som pas nosaltres els cridats a fer la crítica de la obra : som part interessada, i, petits deixebles, ens manquen molts coneixements per a comentar el mestre; mes si tenim que dir, si havem d'ésser imparcials, que en l'obra del Sr. Torras no s'ha omès el més petit detall : la geologia, el folk-lore i l'arqueologia hi són representats i explicats a mida que ens van apareixent a la vista durant el nostre romiatge. ¡Llàstima que siguin tant escassos els homes d'aquest temperament! En Juli Soler, un altre enamorat de les muntanyes que publicà la guia de la Vall d'Aràn, abandona el món dels vius en el precís moment en que ens anava a fer conèixer les Maleïdes i quan més teníem dret a esperar de son geni i de sa voluntat de ferro. Tots dos es compenetraven, i tots dos ens haurien posat en possessió i domini de la gegantina serralada. L'un i l'altre han fet una gran obra, i l'excursionisme de l'esdevenidor els l'agrairà i els la tindrà en compte fent repercutir per aquells cimals i fondalades l'eco que, naixent d'Ull de Ter i la Renclusa, recordarà els dos noms de Torras i Soler.

TIMOTEU COLOMINAS

Clixés d'en C. A. Torras

L'ESTAT ACTUAL DE LA CONSTRUCCIÓ DEL XALET-REFUGI DE LA RENCLUSA

COMENÇATS els fonaments del xalet a principis de l'estiu de 1913, quedaren les parets, al venir allí dalt l'hivern, o sigui a últims de setembre, a l'alçada que pot observar-se en les planes del número 233.

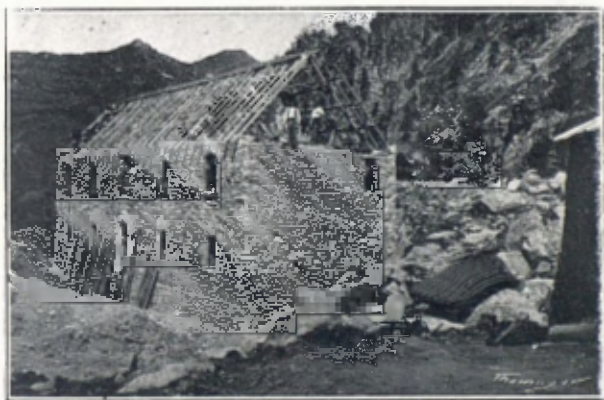
En Juli Soler (q. e. p. d.), l'inoblidable amic i company, moria, el passat abril, sense poder veure acabada aquella obra que projectà i que tant acaronava. L'actual Junta Directiva del CENTRE examinà la situació en que estaven dites obres ja començades, i, preses les degudes disposicions, me n'oferí l'inspecció, que gustosament vaig acceptar.

Les obres s'empregueren enguany, a últims de juny, amb la major intensitat; i, si bé una forta nevada les va fer interrompre per

alguns dies, el 5 d'agost, diada de la Mare-de-Déu de les Neus, s'estaven acabant de col·locar les fusteríes de la coberta, quedant, per tant, en peu la caixa i els envigats del xalet de la Renclusa.

Acabada la coberta, va onejar-hi l'artística bandera de Catalunya amb el segell del CENTRE, darrer present que an aquest féu en vida el nostre malhaurat Juli Soler.

Després de l'empenta dada, convenia deixar assecar l'obra aprofitant el temps calorós; i, atès que no hi havia prou fusta serrada, es

L'ESTAT DE LA CONSTRUCCIÓ EL 1.º D'AGOST DE 1914

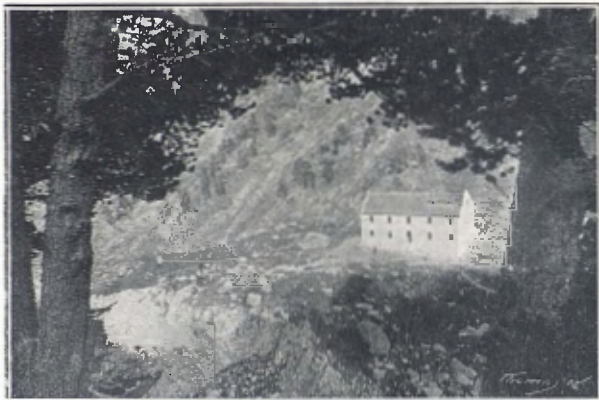
procedí a la preparació de la que calia, per a deixar-la assecar, fins a l'any que ve, dins el xalet mateix, així com a amanir una nova fornada de calç a fi de revocar, com s'ha fet el passat setembre, els paraments de les parets mestres que tanquen el xalet.

El refugi de la Renclusa es distingeix perfectament, ja avui, des del port del Bom, sota el formós i imponent massiç de les muntanyes Maleïdes.

L'any que ve, si a Déu plau, seca ja la fusta, s'enllataràn i empostigaràn els sostres, i podrà fer-se degudament la distribució interior i tot seguit els treballs dels demás rams de construcció, fins els d'habilitació i tot.

Haig d'esmentar que el dia 23 d'agost arribà a la Renclusa, per donar compliment a la reial ordre sòbres inspecció militar de les obres, D. F. Torrente i Villacampa, capità d'enginyers de la Comandancia de Jaca, qui les examinà detingudament, trobant-ho tot conforme als plànols aprovats i manifestant que donaria compte al Ministeri de

la Guerra de la perfeta execució d'aquelles. Dit senyor, que és un expert coneixedor del nostre Pireneu, fou acompanyat en dit acte pel vocal de la Junta Sr. Soler i Escofet i els socis Mn. Oliveres i Drs. Faura i Vilar, quedant molt complagut. En quant a l'abric Soler, que la Junta té acordat construir en la zona més alta de la muntanya com a compliment de les iniciatives d'en Juli Soler, haig de dir que està

VISTA DEL XALET-REFUGI DE LA RENCLUSA

(presa el 5 de setembre de 1914)

ja determinat son presupost i escollit son emplaçament en el coll de Corones, sota el pic d'Aneto. Serà, dit abric, una petita cova, per a la construcció de la qual la Secció de Sports del nostre CENTRE obrí una subscripció, que sens dubte veurem aviat omplerta per tots els bons excursionistes a fi que sigui una realitat per a l'any que ve a l'inaugurar-se el xalet-refugi de la Renclusa.

J. DOMENECH MANSANA, arq.

Octubre de 1914. Clixés de l'autor.

MEMORIA DEL SENYOR SECRETARI*

SENYORS:

BREU i succintament, vaig a complir la tasca, que els Estatuts socials m'imposen, de ressenyar la vida excursionista de la nostra societat durant el curs que acaba de finir, o sigui el corresponent a l'any trenta-vuit de la seva constitució.

Aquest darrer curs es caracteritza per un major desenrotllament, si hi cab, del fi primordial que persegueix la nostra entitat, o sigui l'expansió cultural entre els seus socis, i per tota la nostra estimada regió, mediant l'excursionisme i actes amb ell relacionats.

I això sí que, aquest curs, ho ha portat ben bé a cap el CENTRE. Les excursions, visites i conferències que s'han realitzat constitueixen, per llur quantitat i qualitat, una esplèndida demostració del que us acabo de dir; i l'entusiasme i l'ardidesa amb que els nostres consocis han dut a terme dits actes són una gallarda prova de la vitalitat del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA durant aquest últim curs.

S'inaugura la tanda d'excursions, el dia 21 de setembre, per la Secció de Geologia i Geografia física, efectuant l'exploració de l'avenc del Daví, en la muntanya de Sant Llorenç del Munt. La pròpia Secció, el dia 12 d'octubre, realitzà també l'exploració de l'avenc de Castellsapera.

El dia 16 de novembre, la Secció de Fotografia féu una excursió de mig dia a Vallvidrera, seguint la Rierada fins a Molins de Rei. La mateixa Secció, el dia 30 del propi mes, efectuà una excursió a Llinàs, Vilamajor i la Garriga.

Comença el mes de desembre amb una excursió a Poblet i Santes Creus, organitzada per la Secció de Fotografia, durant els dies 7 i 8; i, el dia 28, la mateixa Secció realitza una excursió de mig dia per a seguir el Rec Comtal.

L'any present s'inaugura amb una excursió a Garraf i a Sitges, verificada el dia 4 de gener; i el dia 18 del propi mes se n'efectua una altra a Tordera i a l'estany de la Julia amdués a iniciativa de l'infatigable Secció de Fotografia. Aquesta mateixa, el dia 11, visità el Museu Masriera, d'aquesta ciutat.

Durant el mes de febrer, la pròpia Secció porta a cap, el dia 8,

* Llegit en la sessió inaugural del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA celebrada el dia 13 del corrent mes de novembre.

una excursió a Sant Benet de Bages; i els dies 13 i 15 es verifiquen dues visites : una al Museu d'Art Decoratiu Arqueològic del Parc, organitzada per la Secció de Fotografia; i una altra, d'estudi, a les clavegueres de la nostra ciutat, a iniciativa de la Secció d'Arquitectura. La primera de dites Seccions realitza també, el dia 22, una interessantíssima excursió a Cardona, que fou molt concorreguda.

Els dies 1 i 15 de març, la Secció de Fotografia efectúa dos esplèndids itineraris a Garraf i Sitges i a Sant Miquel del Fai; i el dia 8 se verifica per la mateixa Secció una visita a la Torre-museu propietat del marquès de Casa Brusi.

També, durant el propi mes i organitzades per la mateixa Secció, s'efectuaren dues altres excursions : una, el dia 25, a Subirats, Sant Sadurní d'Anoia i Caves Codorniu, en la qual prengué part també la Secció d'Arquitectura; i una altra, de mig dia, el 22, per a seguir les vores del riu Llobregat.

Així mateix la Secció d'Arquitectura verificà, durant els dies 6, 8, 14, 15, 20, 22 i 29, interessants visites als tallers de portes de ferro undulades del Sr. Santamaría, a la Torre-museu del marquès de Casa Brusi, a una casa en construcció obra de l'arquitecte Sr. Font i Gumà, a la Casa de Maternitat de les Corts de Sarrià, a la Fundició Girona, al Laberint d'Horta, i a la Casa-torre del comte de Güell, a Sarrià.

El dia 5 d'abril, la Secció de Fotografia es dirigí a Hostalric, Fogàs de Tordera, Estany del Molí de la Julia i Tordera; els dies 11, 12 i 13, amb motiu del III Congrés Excursionista Català, organitzà una excursió a Tarragona, que es vegé en extrem concorreguda, visitant-se l'aqüeducte romà, la pedrera romana del Mèdol, la Catedral, el Museu, les muralles ciclòpiques i les voltes romanes del Circ.

Els dies 19 i 26 del mateix mes encaminà llurs passos, respectivament, vers l'ex-convent de frares de Sant Jeroni de la Murtra i la Torre Pallaresa, i vers Calaf, Prats de Rei, Rubió, Jorba i Igualada.

La Secció d'Arquitectura, el dia 14 del propi mes, efectuà una visita a les instal·lacions que la Companyia d'Aigües de Dosrius té a Cornellà.

El dia 10 de maig, l'incansable Secció de Fotografia féu una interessant excursió a Girona, visitant l'ex-monestir de Sant Pere de Galligans, el Museu Arqueològic, les muralles i la Torre Gironella, la Catedral, l'esglesia de Sant Feliu, i les riberes dels rius Onyar i Ter a Pedret.

La mateixa Secció, els dies 17 i 31 de maig i el dia 1.º de juny, verificà dues altres excursions : una, de mig dia, a Vallensana i Reixac; l'altra, en automòbil, per la comarca d'Olot. També el dia 21

de maig realitzà una visita a la nostra Seu, que resultà ben interessant i profitosa.

Finalment, els dies 7 i 14 de juny, l'esmentada Secció portà a cap una excursió a Balenyà, Tona i Seva per a fotografiar, especialment, creus de terme; i una altra, en automòbil, a Mura i Manresa, que resultà fortament pintoresca. També efectuà, el dia 21 del propi mes, una visita a la torre del Sr. Martí-Codolar, situada a Horta, que es vegé afavorida amb l'assistència de gran nombre de consocis.

Aquestes són les excursions i visites de caràcter oficial fetes per socis del CENTRE durant el curs que acaba de transcórrer.

I ara passem a ressenyar les conferències celebrades durant el mateix curs en el nostre saló d'actes.

Previa la sessió inaugural del curs, que tingué lloc, el dia 12 de desembre, amb gran assistència de socis, D. Eduard Vidal i Riba donà, el dia 19 del mateix mes, una curiosa conferència sòbres el tema *De cim a cim. Excursió fantàsiosa a través de nostres muntanyes*.

Seguí D. Francisco Blanch, el dia 2 de janer del corrent any, amb una conferència sòbres *Córdoba, Sevilla i Itàlica*.

El dia 19 del propi mes, D. Feliu Duràn donà lectura de son treball referent a l'Exposició de Creus darrerament celebrada en el Palau de Belles Arts.

D. Francisco Blanch, el dia 16, conferencià respecte de *Granada, l'Alhambra i el Generalife*.

I, per acabar el mes, D. César August Torras explicà *Una excursió a la vall de Ribes i a les serres divisories del Ter i del Freser*.

Inaugura el mes de febrer D. Josep Puntas, el dia 6, descrivint-nos *Una ascensió al pic d'Aneto*.

Mn. Marià Faura donà, el dia 23, una interessant conferència, amb motiu de l'expedició escolar de les Facultats de Ciències i de Medicina de Saragoça, sòbres la *Dinàmica del mar en nostres costes des del cap de Creus fins a la desembocadura de l'Ebre*.

I completà el mes D. César August Torras donant-nos, els dies 13, 20 i 27, tres conferències, respectivament sòbres *La vall de Ribes, Balandrau, serra del Caillar i Gra de Fajol; Des del Gra de Fajol a Ribes passant per Coma de Vaca i les gorges del Freser; i Una excursió des del xalet-refugi d'Ull de Ter als estanys i gorges de Carença*.

Comença el mes de març D. Josep Salvany amb una *Conferència ressenya d'una excursió de Barcelona a Ponts passant per Igualada*.

Els dies 13 i 20, D. Francesc Baqué donà compte detallat d'una *Expedició per Suïça, Àustria, Alemanya i França amb motiu del Congrés Eucarístic de Viena*.

I tancà el mes D. Josep Salvany, el dia 27, amb la continuació de l'excursió *De Barcelona a Ponts*, ressenya que va terminar el dia 3 d'abril relatant la *Secció de tornada de Balaguer a Barcelona per Tàrraga i Vendrell*.

El dia 4 d'aquest mes, D. Josep M.ª Roca donà una interessantíssima conferència sòbres el tema *Medicina catalana en temps del rei Martí*.

I, durant els dies 17 i 24 del propi mes, D. Rafel Degollada ens contà una excursió *De Camprodon a Puigcerdà per Nuria i Carençà*.

Obre el mes de maig D. Francisco Xavier Parés, el dia 8, amb la ressenya d'*Una excursió per Bèlgica, visitant les ciutats d'Anvers, Malines, Gand, Bruges, Ostende, Lovaina i Brusseles*, la qual ressenya terminà el dia 15 del propi mes.

El dia 22, D. Pere Rius i Matas llegeix un treball sòbres *Una excursió a les illes Pitiuses*.

I el dia 29 l'infrascrit secretari dóna detallada relació d'una *Excursió al Baix Empordà*.

S'acaba la tanda de conferencies, el mes de juny, amb les que s'exposen a continuació : dia 5, *Una excursió per la comarca de Gandeda*, per D. Joan Roig i Font; dia 12, *Exploracions espeleològiques realitzades durant l'any 1913* per Mn. Marià Faura; dia 19, *Una visita a la regió lacustre de Capdella i a les instal·lacions hidro-elèctriques de l'Energia Elèctrica de Catalunya*, per D. Josep Galvany.

Totes aquestes conferencies foren il·lustrades amb la projecció de profusió de clixés fotogràfics, escoltades per nombrosíssima i selecta concorrencia, i aplaudides calorosament per la mateixa al terminar llur lectura.

Finalment, haig de fer especial menció de la vetllada necrològica que el dia 26 del propi mes de juny se dedicà a l'inoblidable i benemèrit soci d'aquest CENTRE en Juli Soler i Santaló, mort durant el curs; vetllada que es vegé en extrem concorreguda i en la qual se llegiren diferents treballs referents al difunt, entre ells un elogi-semblança del mateix, degut a la ploma de D. Ceferí Rocafort; essent tots ells llargament aplaudits pels que amb llur presència a l'acte demostraren l'alta estima en que tenien el finat.

La vida general del CENTRE ha sigut, doncs, ben nodrida, durant el prop-passat curs. No ho ha sigut, emperò, menys la de les Seccions.

Apart les excursions, visites i conferencies que acabem de ressenyar, la Secció d'Arquitectura organitzà, durant el curs passat, el II Concurs d'Arquitectura, que obtingué excel·lent èxit, havent-se exposat, els projectes premiats, a cà'n Reig; la qual exposició va veure's

en extrem visitada, essent molt elogiats dits projectes, tant per lo referent a la part arquitectònica com a l'arqueològica.

Durant els mesos de març, abril i maig, el president de la Secció de Geologia i Geografia física, Mn. Marià Faura, donà dèu Conferències sòbres Geologia, que es vegeren molt concorregudes, principalment per persones afectes an aquesta especialitat.

També D. Pelegrí Casades i Gramatxes, president de la Secció d'Arqueologia, continuà les Converses sòbres Arqueologia Romana que ve donant ja fa alguns anys; essent molt celebrades pels assistents a les mateixes, per la gala d'erudició que hi desplegà el conferenciant.

La Secció de Sports de Muntanya, a falta de neu utilitzable a Ribes per a practicar els sports d'hivern, organitzà i celebrà, aprofitant l'abundosa nevada que caigué a la nostra ciutat i els seus voltants durant el prop-passat janer, un Concurs de Carreres de Skis i Luges al Tibidabo, que es vegé coronat pel més falaguer dels èxits.

També haig de fer menció especial de l'esplèndid donatiu de les col·leccions de clixés i fotografies que pertanyeren al qui fou en vida en Juli Soler i Santaló, fet pels hereters d'aquest a la nostra societat; el qual donatiu, que vindrà a augmentar les nombroses col·leccions del CENTRE, agrai aquest a dits senyors en la mida que per sa importància es mereix.

Venturosament, aquest darrer curs, poques baixes per defunció hem de lamentar entre les files dels nostres consocis, puix apart de la del plorat Juli Soler i Santaló, a qui acabem d'al·ludir ara mateix i en memòria i honor del qual se va celebrar la vetllada necrològica que us he dit, avui sols havem de doldre'ns de la perdua de dos consocis més, o sigui de la de D. Camil Valls i de la de D. Domingo Rubert.

I a l'arribar aquí us diré que no vull cloure aquesta *Memoria* sense fer esment de les reformes que, per a conservació i millora del local que ocupa el CENTRE, s'han practicat en el mateix a iniciativa de l'actual Junta Directiva, de la qual tinc l'honor de formar part. Dites reformes han sigut fetes amb gran encert i manifesta oportunitat, per lo qual crec interpretar els desitjos de tots vosaltres endreçant a l'esmentada Junta Directiva la salutació més entusiasta com a testimoni de l'estima i consideració a que amb tal motiu s'ha fet acreedora.

¡Llàstima que les migrades fonts d'ingressos amb que desgraciadament compta la nostra societat no permetin a l'expressada Junta desenrotllar altres iniciatives i projectes que, com vulgarment se diu, té en cartera!

¿No podríem tots plegats fer un esforç pecuniari, en una forma

o altra, i aconseguir així que es convertissin en viables molts d'aquests projectes, la realització dels quals col·locaria el nostre CENTRE a l'altura que per sa brillant història li correspon?

¿Per què nosaltres no hem de tenir un edifici propi, on el CENTRE estigui instal·lat amb tots els avenços i tot el *confort* moderns, essent així que hi ha societats que el posseeixen amb tot i no tenir, de bon troç, l'importància del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA?

Consocis : mediteu això que us dic, i a veure si ben aviat podem aconseguir que sigui un fet aquesta magna obra, que, tractant-se del CENTRE, no ho fóra sinó d'equitat i de justícia.

Finalment, haig de parlar-vos també de les obres del xalet-refugi de la Renclusa. I d'aquestes sí que us ne puc parlar amb veritable coneixement de causa, ja que dit lloc va ésser objecte d'una de les meves excursions durant el prop-passat estiu.

Les esmentades obres es troben avençadíssimes, estant ja cobert l'edifici del refugi i mancant sols acabar son interior : així és que es creu, amb fonament, que a primers del proper estiu se podrà inaugurar dit xalet-refugi, que tindrà, per son aspecte exterior i son *confort* intern, tots els aires d'un veritable *hôtel*.

Així mateix, l'excavació del penyal on s'ha d'instal·lar la capella amb l'imatge de la Mare-de-Déu de les Neus està també terminada, i es confia que la consagració d'aquella podrà coincidir (o almenys aproximar-s'hi) amb la data de l'inauguració del xalet.

I ara, per acabar, em cal tant sols afegir que el dia darrer de juny prop-passat se celebrà la Junta General ordinària que els Estatuts prescriuen; havent-se aprovat els comptes presentats pel senyor tresorer, discutit les proposicions presentades i renovat en part els càrrecs de la Junta Directiva.

Com se veu, doncs, la vida que ha portat el CENTRE durant el darrer curs ha sigut extremadament intensa i satisfactoria per a tots nosaltres. Es de creure, per tant, que la fe i l'entusiasme que en els nostres pits s'hostetgen envers la nostra societat ens permetran convertir en belles realitats els ideals que amb referència a la mateixa tots perseguim; aconseguint així que el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA ocupi definitivament un dels primers llocs, per no dir el primer, dintre l'excursionisme mundial, ja que els gloriosos títols durant sa llarga vida conquerits li donen dret a aital honor.

He dit.

IGNASI SOLER I ESCOFET

Per la conservació de l'església de la Mare-de-Déu del Miracle, de Tarragona

L'Excm. Ajuntament de Tarragona, desitjós que no es perdi per un sempre-més l'exemplar romànic de l'església de la Mare-de-Déu del Miracle, que en estat ruïnós s'aixeca en lo que fou presiri d'aquella ciutat, s'ha dirigit al Ministre d'Instrucció pública i Belles Arts, perquè, a més de destinar una quantitat a sa conservació, el faci declarar monument nacional.

Amb gust transcrivim, a continuació, la copia de l'instància dirigida per aquella entitat al ministre de referència, fent vots perquè sigui degudament escoltada tant justíssima demanda.

«EXCMO. SR. MINISTRO DE INSTRUCCIÓN PÚBLICA Y BELLAS ARTES

EXCMO. SOR.

En el perímetro donde estuvo emplazado el Anfiteatro romano de esta Ciudad, regado con la sangre de los primeros mártires del Cristianismo de España, yérguese todavía un verdadero joyel de la arquitectura románica de Cataluña : la Iglesia de Santa María del Milagro.

Albergue, durante casi una centuria de los reclusos del penal, no se ocultarán á nadie, Excmo. Sr., las mutilaciones con que fué castigado este edificio, admiración de propios y extraños; por cuya conservación, en continuo clamoreo, acuden á este Ayuntamiento todas las Sociedades y organismos culturales de la región.

Cuando el Estado, en 1911, cedió á este Municipio dicha construcción y sus dependencias y terrenos anexos, se preocupó y sigue preocupándose de su conservación; pero el lastimoso estado de ruina en que se encuentra exige la inversión de cuantiosos fondos de los cuales carece este Ayuntamiento, que únicamente ha podido ordenar el apuntalamiento para evitar su derrumbamiento inminente.

Ejemplar notabilísimo, por todos conceptos, del arte románico, constituye un modelo de belleza, tanto por la ornamentación, cuanto por su sistema de construcción original sobre las arenas del Anfiteatro, pues en ello pusieron todo su amor y su empeño los caballeros tem-

plarios de los tiempos primeros de la reconquista, los cuales al recordar que allí mismo sufrieron los cruentos martirios nuestros primeros cristianos, — San Fructuoso, San Eulogio y San Augurio, — quisieron rendir esta ofrenda á la religión del Crucificado.

La reseña, por otra parte, de los actos de trascendencia que allí se realizaron durante la Edad Media, sería realmente caudalosa y no debe mencionarlos el que suscribe, por cuanto ya lo están en las páginas de la Historia.

Fiel guardador el Municipio tarraconense de sus tesoros artísticos y arqueológicos, pero impotente para acudir al remedio de salvar este monumento arquitectónico de su ruina total y próxima, en la sesión que celebró el día 30 de Octubre último, tomó el acuerdo, — que tengo la honra de cumplimentar, — de dirigirse á V. E., en súplica ferviente de que se digne ordenar, no solamente la conservación y la restauración de este edificio cristiano, pero la declaración de monumento nacional del mismo, que bajo tantos aspectos evidencia la riqueza inapreciable de los tesoros arqueológicos de Tarragona.

En este sentido, pues, rendidamente

SUPLICO á V. E. se digne tomar en consideración cuanto tengo el honor de exponerle, y ordenar que lo más rápidamente posible se acuda al remedio evitando el desplome del templo, y sucesivamente á la restauración y declaración de monumento nacional del mismo, cuyo acuerdo merecerá bien de la Patria y de las artes, y el unánime aplauso de la cultura nacional.

Gracia que se promete alcanzar el que suscribe, de la siempre entusiasta colaboración de V. E. cuya vida guarde Dios muchos años. — Tarragona, 7 de Noviembre de 1914. — *El Alcalde accidental Presidente*, LUIS SOLER. — P. A. de S. E., *El Secretario*, R. NOGUÉS.»

FOLK-LORE DE LES TEMPESTES

ALGUNS bons amics me demanaren que donés una conferencia a la Secció de Folk-lore del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Jo vaig opinar que parlar de les creences i supersticions populars relacionades amb els llamps i les tempestes podria ésser interessant, i vaig escollir aquest tema.

En l'impossibilitat d'estendre les meves recerques directes i personals per tot Catalunya, em dirigeixo des de les planes d'aquest

BUTLLETÍ a tots els que aimin el saber popular, pregant-los de fer-nos la mercè de comunicar-nos tot ço que ells sàpiguen sòbres tal materia, per poc que sigui.

I, ja per endavant, a tots dic coralment : Grans mercès!

QÜESTIONARI *

I. — Producció de pluges, vents i tempestes

a) Es la sequedat un càstic de Déu? — ¿Quins pecats o faltes solen ésser castigats així? ¿Poden les sequedats ésser produïdes per alguna mala persona (bruixa) que impedeix que plogui? — Procediments de que es valen.

b) Maneres d'aplacar l'ira de Déu i de conseguir pluja.—Romiatges : ¿Quin és el Sant a que hom té més devoció, en aquesta comarca, per a demanar aigua? — A més de les cerimonies de la liturgia catòlica, ¿quines altres practica el poble en aquestes romeries (per exemple, submersió de l'imatge del sant en un riu, llac, etc.). — Pregaries o rogatives públiques.

¿Quines altres operacions segueix el poble, en particular, per fer ploure? — Oracions particulars i supersticions del poble. — Cançonets que diu la canalla sòbres aquesta materia (per exemple : «Plou, plou, bon ruixat, que la terra fa bon blat», etc.).

Pràctiques seguides pel poble (especialment pels mariners) per fer alçar el vent.

c) Poden les bruixes produir tempestes, vents o pedregades? — De quins procediments es valen? — ¿Hi ha algún senyal, en els núvols o en les pedres que vénen de la part de les bruixes, que permetin distingir-los dels que vénen de la part de Déu?

d) ¿Hi ha algún llac, font, riu, etc., que pugui produir tempestes, mitjançant alguna pràctica (per exemple, tirar-hi pedres, etc.)?

II. — Maneres de lliurar-se de les tempestes i llamps

a) Cerimonies religioses per evitar les tempestes imminents : comair, tocar a bon temps, etc. — Rams beneïts, rams de Sant Pere

* Preguem a tots els que puguin donar resposta a qualsevol punt d'aquest qüestionari que es prenguin la molestia d'enviar-nos-la, lo qual agràirem de tot cor. (La Redacció.)

Màrtir. — Sants especialment advocats contra les tempestes i pedregades; oracions que el poble els diu i goigs que els canta.

b) Pràctiques del poble contra les tempestes. — ¿Tiren bales beneïdes als núvols? — Usen destrals o altres eines de tall en aquest fi? — Citeu i expliqueu altres procediments. — Conjurs per *tallar* el mal temps.

Pràctiques per fer parar el vent.

c) Què són el llamps i els trons, segons el poble? — Maneres de guardar-se dels llamps. — Hi ha algún arbre que atregui els llamps? — N'hi ha d'altres que els repel·leixen? — Hi ha alguna herba que en guardi? — Us de les pedres de llamp per evitar llur caiguda. Creences populars relacionades amb aquestes pedres. — Conjurs populars contra els llamps. — ¿Per què Sant Lluç, Sant Marc, Santa Creu, Santa Elena, Santa Maria Magdalena, etc., i principalment Santa Bàrbara, hi són invocats? — Altres pràctiques per lliurar-se dels llamps.

d) ¿Té el poble alguna preocupació sobre els morts pels llamps, o sobre les cases on n'hi han caigut?

OBSERVACIONS. — Aquest qüestionari és sols la pauta que ha de seguir el col·lector en ses recerques. Les preguntes dessús escrites són només els punts més interessants que s'han d'averiguar. Fer-les directament al poble fóra lo millor per desconcertar-lo i no poder obtenir cap resultat exacte : per això ens refiem molt de l'habilitat del col·lector. Un dels consells que ens permetem donar és no riure mai ni mostrar-se estranyat de lo que diu el poble, per més extravagant que sigui, sinó que, al contrari, cal mostrar-s'hi molt interessat.

No és precís contestar les preguntes d'una manera abstracta i categòrica : és molt interessant i curiós prendre nota dels casos i anècdotes que es contin, per a respòndre-les.

Es de tot punt necessari especificar el lloc on s'ha recollit una creença, així com el nom del qui l'ha proporcionada i una senzilla indicació de son nivell intel·lectual (per exemple, si és pagès o home de carrera). La mateixa cura de prendre nota dels pobles i noms, tingui's en les anècdotes que es recullin.

J. M.ª B. I R.

DISCURS DEL SENYOR VICE-PRESIDENT

D. FRANCISCO MASPONS I ANGLASELL *

LA pertorbació que sofreix Barcelona ha repercutit també en el CENTRE, i fa poques hores (gaire-bé diria moments) que he rebut l'avís de que el senyor president, D. César A. Torras, no podria assistir a aquesta solemnitat. Tinc, doncs, el major sentiment en comunicar-vos que us veureu privats d'escoltar la seva autoritzada paraula i d'anunciar-vos també que no sentireu aquest vespre el discurs inaugural que és de consuetut, perquè de cap manera puc atrevir-me jo ara a fer-ne un des d'aquest lloc en que tants brillants i interessantíssims parlaments s'han pronunciat des de que existeix el CENTRE i les Associacions que li donaren vida, i que tant han influït no sols en la vida literaria, artística i científica de Barcelona, sinó en la de tot Catalunya.

Desitjant, emperò, suplir en lo que bonament pugui (que serà en ben poca cosa) l'absència del nostre President, fent com l'ocell de la falla, que per a presentar-se curosament va adornar-se amb plomes d'altri, supliré el discurs presidencial donant-vos compte dels propòsits i dels desitjos de la Junta Directiva; distingint entre uns i altres, perquè si per als primers necessitem l'escalf moral i aquella cooperació d'assentiment que sempre ha de tenir per a obrar la Junta Directiva, per als segons necessita, en canvi, vostra cooperació material i l'ajuda de vostres personals activitats.

Part de lo que podia anunciar-vos respecte del primer punt, ho coneixeu ja. Quan a l'última Junta General, un senyor soci, fent-se ressò d'idees que estaven en el desig de tots, significà la conveniència de procedir a l'arranjament de certs detalls d'instal·lació del local social, la Junta Directiva, no sols tenia el propòsit d'ocupar-se d'ells, sinó que havia ja donat alguns passos encaminats a aconseguir-ho; i, persistent en ells amb major voluntat si cab, precisament per lo indicat en la Junta General última, durant l'estiu ha començat a realitzar el seu programa, i tots haveu pogut veure ja la decoració

* Pronunciat en la sessió inaugural del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA celebrada el dia 13 del corrent mes de novembre. No havent permès la perentorietat del cas anotar-lo taquigràficament, el text que es publica no és sinó l'arranjament d'algunes notes preses així com anava essent pronunciat.

de la sala de revistes, la nova instal·lació de la sala de juntes, el trasllat de secretària, els començaments de l'arranjament d'aquest saló de sessions públiques, i altres detalls d'aquest mateix ordre, l'enumeració dels quals fóra sobrera. No creiem amb això, ni molt menys, haver acabat la tasca, i amb molt gust puc anunciar-vos que dintre de poc se procedirà a la decoració total d'aquest saló on en aquests moments estem reunits, i a complementar lo ja fet, en forma que segurament serà del gust de tot-hom. Amb especial complaença, ja que parlem de coses d'ordre material, dec dir-vos, que tant lo que s'ha fet com lo que es farà, ha sigut i serà sens gravar en lo més mínim la caixa del CENTRE : ha cregut la Junta que podia desprendre's d'un petit local, fins al present utilitzat com a magatzem, situat a la planta baixa, i, havent-ne fet el rellogament, l'estipendi que se'n cobra és lo que s'aplica a les obres indicades.

L'activitat de la Junta no s'ha detingut en aquestes exterioritats, sinó que s'ha estès també a un ordre de coses més intern. Amb motiu del trasllat de secretària, s'ha fet una revisió de l'interessantíssima documentació que conté l'arxiu d'aquesta casa, ordenant-la i classificant-la, i dintre de poc en tindrem un catàleg ben curiós, que facilitarà en gran manera no sols el sosteniment de l'ordenació, sinó la consulta d'aquests documents que integren l'arxiu del CENTRE i que són l'història viva de l'expansió de la cultura catalana, durant prop de mig segle, des d'un punt de vista interessantíssim. S'està ultimant també, faltant ja poc per acabar-lo, el catàleg de la biblioteca d'obres, follets, pergamins, gravats i manuscrits; i, lo que és més encara, es va a procedir a l'ordenació i a una triple catalogació de l'arxiu fotogràfic del CENTRE, que amb llegítim orgull podem dir que és el primer de Catalunya; es farà un catàleg per materies, un altre per comarques, i, per fi, un de proves positives : tots ells amb la llur numeració respectiva, a fi que en tot moment pugui tenir-se a mà cada un dels clixés que l'integren.

Lo dit fins an aquest moment, tradueix el desig de facilitar als senyors socis el compliment dels fins socials, però queda circumscrit tot a mides que podrien qualificar-se d'ordre interior. Aquests fins, emperò, molt més que altres que l'humana activitat pot proposar-se com a objectiu, fan necessari l'expansió de l'activitat cap a les coses exteriors; i, preocupant-se la Junta de facilitar també aquesta necessària actuació, va crear el carnet d'identitat que tots vosaltres coneixeu ja, i, a base d'ell, s'està ocupant de que, a semblança de lo que fan els hotelers estrangers, els de la nostra terra concedeixin determinats avantatges als socis del CENTRE mitjançant la llur presenta-

ció. Dintre de poc, doncs, la Junta podrà tenir el gust de donar-vos a conèixer una llista on constaràn els noms dels hotels i fondes que han concedit una rebaixa an els socis del CENTRE, el preu de la pensió en ells i la quantia d'aquesta rebaixa; amb lo qual tindrem l'aventatge de que puguin planejar-se les excursions sabent per endavant on se trobaràn especials facilitats per a portar-les a cap, i, amb exactitut gaire-bé completa, els emoluments que cada una d'elles obligarà a fer. Es molt grat, igualment, poder-vos participar que, a la sola insinuació del nostre desig, els directors o propietaris d'alguns museus i col·leccions, que no sempre poden visitar-se, s'han apressurat a concedir-nos extraordinaries facilitats de visita amb la sola presentació del carnet d'identitat.

No ha cregut la Junta que amb tot això hagués fet prou encara, sinó que havia de contribuir, tant com les circumstancies li permetessin, a la major intensificació possible d'aquella cultura que a tant alt grau haveu elevat vosaltres en el transcurs dels anys que el CENTRE té de vida, i que és el fonament de tot treball que pugui traduir-se en alguna real utilitat. Perseguint aquest fi, i sostenint com sempre les conferencies que en els cursos passats s'havien anat donant setmanalment, acaba d'organitzar-ne unes d'història, de geografia i de literatures catalanes, amb la cooperació de l'Escola Superior d'Agricultura i baix l'alt patronat del Consell d'Investigació Pedagògica; ha acordat donar igualment totes les facilitats possibles a l'Associació Protectora d'Ensenyança Catalana, per a continuar les que havia iniciat el curs passat; i està estudiant l'organització d'una nova tanda que sens dubte resultarà interessantíssima i que estarà especialment dedicada an aquells que han escollit com a missió de la llur vida el dedicar-se a l'ensenyança elemental i mitjana.

No creu la Junta que sigui manera de complir feliçment la missió que té encomanada, l'acumular indègudament els treballs i multiplicar-los sense oportunitat; i, per aquest motiu, lo dit no s'ha d'entendre que sigui el programa seu, perquè els propòsits que la seva totalitat inclou, se redueixen a fer, amb el major zel, tot allò que esdevingui oportú en cada moment determinat, sigui per iniciativa propia, sigui apoiant o fent seves iniciatives de tercers, especialment dels senyors socis, en lo qual tindrà sempre un goig gran. I com que la millor manera de demostrar un pensament és traduir-lo en fets, puc anunciar-vos també que està estudiant el mode de donar major escalf possible a una hermosa iniciativa que un de nostres consocis li ha presentat, precisament fa ben pocs dies, orientada cap a la realització de treballs folk-lòrics.

Amb lo dit respecte a la veritable substantivitat del programa de la Junta, que, com haureu pogut veure, presuposa altrament l'actuació de les diverses Seccions en llurs respectius camps d'acció, hauria dit lo suficient per a donar-vos una idea de lo que he anunciat al començar a dirigir-vos la paraula. Mes ja que d'alguna manera us tinc d'agrair la benèvola atenció amb que fa estona m'esteu escoltant, permeteu-me que afegeixi a lo dit, una recomanació per a la qual tinc de reclamar una responsabilitat molt més personal i que, anant com va detruirera a la realització més acabada dels fins socials, per als quals amb tant amor haveu volgut treballar sempre, amb ella agraeixi aquesta immerescuda benevolença vostra, baldament vos obligui per aquest motiu a haver-me d'escoltar alguns moments encara.

Tots sabeu, més que per lo molt que s'ha repetit el concepte, per lo molt que sentim tots la veritat que enclou, que, juntament amb la llengua, un dels fonaments de la personalitat nacional és el Dret. De la llengua, per lo mateix que tots l'usem constantment i per tenir-ne amb aquest motiu un concepte com de materia més assequible, ens en hem ocupat, els catalans, amb veritable intensitat i des de tots els punts de vista de que son estudi és susceptible. Del Dret, en canvi, per l'idea que necessita el seu conreu uns coneixements especials i fa necessari dominar un tecnicisme a no tots assequible, gaire-bé tots ens en hem oblidat. I la persistencia en l'equivocació d'un oblit fóra imperdonable, perquè si amb meticulosa cura volguéssim esbrinar d'on xuclen primordialment sa fecundant sava les arrels més fondes de la nostra nacionalitat, potser ens trobaríem que és en aquell i no en el llenguatge, ja que la llengua és, a la fi, l'exteriorització d'un pensament, i el Dret és l'esperit que fa an aquest pensament viu i actuator. Cal que ens hi fixem en aquesta particularitat; perquè, si bé és cert que el tecnicisme jurídic no tot-hom el domina ni potser coneix, l'esperit del Dret, en canvi, el sentim i el vivim tots, perquè no és més que una modalitat del nostre propi esperit català, al gloriós renaixement del qual estem assistint i cooperant tots des de fa anys.

I la prova la tenim en que és precisament entre elements pagesos i il·letrats on el sentit jurídic més pur té una vida gloriosíssima. El nostre poble, avesat durant segles i segles de constitució i hegemonia a l'exercici d'una sobirania jurídica que s'emulaven els Reis, les Corts, i els Senyors en festejar i nodrir, sent tant avui encara aquest impuls sobiranament plasmador, que, com en altres temps, crea costums contra lleis i arriba a doblegar amb ells els textos de les vigents, i a donar-los-hi una vida nova, imposant sos costums als jutjadors; i com d'allò que n'està sadollat és de lo que parla, conserva viu en son llen-

guatge un folk-lore jurídic que és l'expressió més preuada del sentit català en el Dret, per sa mateixa ingenuïtat i puresa, i del que seguerament molts de vosaltres coneixereu fragments, perquè són, per exemple, d'ús cotidià els modismes *tracte és tracte* i *tractes rompen lleis*, que foren ells sols suficients per a demostrar la vitalitat immensa d'aquell sentit de llibertat civil i d'aquell sentit d'equitat que són els perns mestres sobre els quals es mou avui encara l'integritat, de l'evolució jurídica netament catalana.

L'enginy pagès, l'activitat comercial, el sentiment de família, les pràctiques marineres, l'esforç industrial i, en una paraula, les necessitats, les conveniències i les aspiracions de les gents nostres, avui com en altres temps, movent-se dintre d'aquest ambient de llibertat civil, van instituint normes noves i ideant solucions jurídiques que podrien calificar-se d'insuperablement bones, perquè està basades en els firmíssims fonaments de la realitat i del *seny*; que són les que expressen el sentit més veritable de l'evolució jurídica i perillarien de perdre's en llur major part si, com se fa amb les fulles volanderes en que un poeta tal volta escriu el fruit més preuat de sa inspiració, una mà amorosa no les anés recollint per a donar-les-hi aquella consistència que la publicitat, o quan no l'arxivament, dóna. ¿Qui més indicat, per a fer aquest recull, que l'excursionista? ¿Quina missió més interessant podem proposar-nos? Es per això que em permeto aprofitar l'autoritat que dóna el lloc des del qual vos parlo, per a cridar-vos l'atenció vers aquest camp vastíssim de treball, per a pregar-vos que volgueu entrar-hi amb amor de predilecció, i tenint present que al fer-ho aneu a trepitjar no ja lo que són senyals més o menys interessants d'alguna de les modalitats de la nostra ànima nacional, sinó els mateixos fonaments de la vida catalana. Tal volta descansant, prop d'un portal porxat, d'una fatigosa caminada, sentireu (com un estimat company nostre, al qual devem el coneixement d'un interessantíssim contracte) els detalls d'uns tractes de mutua ajuda entre pagesos, que representen una de les comprovacions de lo que pot l'ús de la llibertat civil guiada pel seny cap a la satisfacció de necessitats d'altra manera difícilment solucionables; tal volta a l'escoltar una cançó marinera, o una rondalla explicada a infants, tal volta entretenint un moment la vostra caminada creuant algunes paraules amb pastors de muntanya, tal volta en el treball cotidià d'una consulta o en l'esplai d'uns instants vagarosos, el sentireu parlar per boca d'homes de ben divers estament, aquest gloriós esperit civil nostre: quan tingueu la fortuna de sentir-lo aletejar prop vostre, no el deixeu mostrar-se en va; no el menyspreu ni amb el desdeny que mereix

l'inutilitat enutjosa, ni per l'impressió que pot fer-vos el robatge d'una tècnica complicada que no és vostre art el dominar : penseu que aquell esperit no és més que l'esperit nostre, és la mateixa ànima catalana en allò que té potser de més essencial i que, com a cosa nostra, hem d'estimar, pel contrari, amb aquella mateixa estimació que ens devem a nosaltres mateixos.

No puc atrevir-me a continuar abusant de la benevolíssima atenció amb que m'escolteu fa estona, entrant de ple en una materia, que seria inagotable si l'haguéssim d'anar destriant tal com se mereix l'entusiasme que hem de posar en bastir lo que pot calificar-se de baluart dels baluards de la nacionalitat nostra. Mes, si poguéis fer-ho, el testimoni vivent de la vostra obra, i la fervent constància amb que no l'haveu deixat decaure ni un moment, m'impulsarien a no decidir-m'hi per considerar-ho innecessari del tot. Si, usant una frase que ha arribat gaire-bé a axiomàtica, pot dir-se que el passat és penyora de l'esdevenidor, els arxius d'aquest CENTRE, i els llargs catàlegs de cooperacions vostres que ordenen, són la millor penyora de que no us cal una major recomanació. Aquells que en lo successiu puguin satisfer necessitats de vida amb llibertat d'elecció, per haver fet amb vostres treballs més ferma i viva la sobirania de la llibertat civil catalana; aquells que hauràn pogut assolir el triomf d'una fórmula d'equitat, altrament discutida; aquells que, alligonsats per l'exemple d'actuacions abans desconegudes, podran donar felix acabament a tractes de difícil dibuix; és a dir, Catalunya — perquè és el poble amb tots sos components el que ha de resoldre a diari els problemes de la vida jurídica — us ho agrairà.

IMATGES I CAPELLES DE VEÏNAT

PLAÇA NÓVA : *Sant Roc*. — El veïnat d'aquest punt de la ciutat, on se guarden encara records d'aquell llunyà temps en que els romans, establerts aquí com a representants del senyoriu universal de la Roma pagana, constituïren-se en colònia, formaren l'*arx* o recinte militar, i aixecaren aquelles muralles atapaïdes de torres, quadrades en el seguici dels murs i circulars a l'entrada deis quatre portals que donaven accés i sortida an aquell perímetre fortificat, estada d'aquella gent esdevinguda aquí per a manar com volgués els indígenes, els qui eren a casa llur, d'un dels quals portals són memoria les dues torres que donen entrada al carrer del Bisbe; el veïnat de la

plaça Nova és més constant que els demés en la devoció que ha tingut el poble barceloní an aquell sant, fill il·lustre de Montpeller, a qui l'Europa cristiana ha conceptuat com l'advocat especial que en el Cel han tingut els pobles afligits per causa d'epidèmies i malalties contagioses de tota classe, des de principis del segle xv especialment.

Una llegenda diu que mentre se celebrava, en 1414, a la ciutat de Constanza, aquell cèlebre concili general convocat per donar terme an aquell escandalós cisma que feia temps s'havia suscitat en l'Esglesia catòlica, es presentà allí la pesta, amb caràcters força alarmants; motiu pel qual els pares concorrents a la tal assemblea eclesiàstica determinaren o estigueren a punt de suspendre les tasques que l'havien ocasionada i abandonar aquella ciutat i aquell país infestats. Però un minyó alemany deturà aquella determinació fent avinent que a França en casos semblants, s'invocava un sant, que es deia Sant Roc, i que amb la seva intercessió tot-hom obtenia la seguretat que havia de veure's lliure de la pestilència, qualsevulla que fos. I la llegenda assegura que, amb aquesta fe en el patrocini del gloriós benaventurat que passà, se pot dir, tota la seua vida mortal auxiliant malalts d'epidèmies i contagis, especialment en terres d'Italia, tiraren avant les deliberacions del concili de referencia, amb tot i que l'història no digui res sobre aquest particular i sols se mencioni per algú que altre històriaire que efectivament fou aquella congregació de les personalitats més cabdals de la religió la que col·locà Sant Roc, en el catàleg dels benaventurats. Potser diríem millor encara dient que el Concili de Constanza no féu altra cosa sinó sancionar lo que, segons afirmació dels dos decrets de la Sagrada Congregació de Ritus donats a 4 de juliol i a 26 de novembre del 1629, havia fet el papa Gregori XIII fixant la diada de Sant Roc, en el Martirilogi Romà, en el dia 16 d'agost.

Mes, encara que sigui respectant molt l'autoritat de tant alta Congregació romana, no podem deixar de fer evident la nostra sospita que no indagaren sos individus lo suficient pel que toca a l'origen en que fou col·locat Sant Roc en el Santoral indicat, per quant, havent transcorregut el pontificat del referit papa, segons el P. Flórez, des de l'any 1572 al 1585 en el *Dictari* del Consell barceloní, ja hi trobem assenyalada la *fiesta de Sant Roc*, en l'any 1519 i en el 1521, això és, cinquanta-tres anys abans que Gregori XIII fos col·locat en la seu dels pontífexs romans. Lo qual prova que a Barcelona ja es tenia devoció an aquell sant, que, segons tradició, vivint en carn mortal vingué a la nostra ciutat, entrant-hi pel portal de la plaça Nova, i retornant, després de la visita als barcelonins, a sa patria nadiua, on havia d'esperar el darrer dia de sa vida de trànsit per aquest món.

Aquesta notícia tradicional, que algunes vegades ens havien explicat, quan érem nois, els que ens aficionaren a curiositats folk-lòriques, que foren la nostra avia materna i un sabater ataconador que treballava a l'entrada d'una casa del carrer de la Palla (amic que era del nostre pare) on ens aturàvem algú que altre dia sortint d'estudi i desviant-nos un xic del camí de retornar a casa, perquè durant una estoneta ens contés contes i histories que ell, lo mateix que la nostra enyorada avia, en abundancia sabia; deu haver sigut el per què en el barri de la plaça Nova s'és conservada la devoció a Sant Roc, més que en cap altre punt de Barcelona.

Perquè és de fer assaber que es pot assegurar que el venerar Sant Roc en aquell lloc, un dels punts més típics de la Barcelona vella, data de més de trescents vint-i-cinc anys.

Tant és així, que ja en el 1589 els veïns i circumveïns de dita plaça fundaren la devoció del gloriós Sant Roc constituïts en confraria, en agraïment del benefici, de la gracia i mercè que d'ell havien obtinguda fent que el Senyor lliurés els habitants de la repetida plaça Nova, i els veïns dels carrers an ella afluents, del contagiós mal de la pesta, puix en cap d'aquelles vies públiques no es morí ningú, ni hi entrà aquella maligna malaltia, quan tot Barcelona era infectada i es cremava amb el dit mal contagiós.

Cada any, amb el degut culte, en arribant la diada d'aquell benefactor celestial, se guarnia un altar a la cantonada del carrer dels Boters, sota la capella on era perennement col·locada l'imatge d'aquell insigne baró, que brillejà esplendorosament en totes les virtuts evangèliques, i en particular en la de la Caritat, en aquells temps de son compatrici el gran rei en Jaume I.

Això abans d'instituir-se la susdita Confraria, sens que puguem determinar quants anys feia que durava aquell costum, que, a la vegada que era una manifestació d'agraïment envers aquell protector del veïnat, era també expressió de l'esperit d'unió que regnava entre els que vivien en aquells encontorns de la plaça Nova.

Un cop instituïda la confraria, no es concreten, els devots de qui es tracta, a obsequiar a Sant Roc en la tantes voltes retreta plaça, sinó que, associant-se a la veneració d'agraïment que al mateix protector dels malalts de contagi i de pestilencia li tributa tota la ciutat de Barcelona, tots els anys, els prohoms i el clavari d'aquella confraternitat s'incorporen a la professó que sortint de la Seu, amb assistència del Capítol catedral i dels magnífics consellers de la ciutat, acompanyats de prohoms, va a l'església de Santa Eularia emeritana, que es troba edificada fóra el portal Nou, per allà el solar on és ara el

carrer d'en Vilanova, que va a l'estació del ferro-carril del Nord, en la qual església té Sant Roc una capella particular, on se celebra un ofici amb sermó, complimentant-se així, cada vegada que s'escau el 16 d'agost, el vot popular que es féu en temps passats. I aquella representació dels veïns del barri de la plaça Nova, al presentar-se davant l'imatge del seu protector que es venera en aquella església de l'antic monestir de monjos agustins, que és a la vegada l'octava parroquia establerta en aquesta capital, li fan ofrena d'un ciri tot enramat de flors. I, tant a l'anar a la festa com al retornar-ne, aquells confreres van acompanyats d'una imatge del sant feta d'argent.

Encara que en aquest moment no podem precisar en quina data començà a practicar-se el compliment de l'indicat vot de la ciutat, podem assegurar que son origen és anterior a la constitució de l'esmentada confraria de la plaça Nova, car en l'any 1569 veiem ja anotada en els *Dietaris* la professó referida.

Però, com que és condició propia dels homes el cansar-se de lo que fan, majorment si és en sentit de bé, els veïns del barri de que es tracta es cansaren de continuar la confraria, i la deixadesa s'apoderà de sos individus fins a l'extrem de no cuidar-se de percebre les petites almoines amb que cada confrare contribuía al sosteniment de les despeses que es necessitaven per son objecte, i, per tant, arribà quasi a extingir-se.

RAMÓN N. COMAS

(Continuarà.)

III CONCURS D'ARQUITECTURA

EL fi a que s'encaminà la Secció d'Arquitectura del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA a l'organitzar els dos concursos que han precedit al present, i dels quals és aqueix continuació, fou fomentar l'Arquitectura Nacional Catalana, procurant enriquir la seva historia i fer reviure l'esperit tradicional en les seves modernes produccions.

ARQUEOLOGIA ARQUITECTÒNICA

TEMA I. — Estudi complet d'un castell mig-eval de Catalunya.
(Descripció, plans i fotografies.)

PREMIS : De l'Institut d'Estudis Catalans : Volums publicats de seu Anuari.—
De la Secció d'Arquitectura del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA :
100 ptes.

TEMA II. — Estudi d'una casa senyorial antiga de Catalunya.

PREMIS : Del President de la Secció d'Arquitectura del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA : 100 ptes. — De la revista «Arquitectura y Construcción»: Col·lecció dels números publicats. — De la casa editorial Martínez : « Carpintería moderna ».

TEMA III. — Monografia d'una masia catalana.

PREMIS : De D. Josep Puig i Cadafalch : «L'arquitectura romànica a Catalunya» i demés publicacions pròpies. — De D. César A. Torras : Guia del «Pirineu Català» i demés publicacions. — De D. Juli Soler † : «La Vall d'Aràn» i col·leccions de postals.

TEMA IV. — Recull de plantes inèdites de construccions catalanes de caràcter religiós, civil o militar.

PREMIS : De l'Excel·lentíssim Senyor Arquebisbe de Tarragona. — De l'Excel·lentíssima Diputació : Lot de llibres.

TEMA V. — Col·lecció de dibuixos o fotografies de detalls d'Arquitectura en les viles de Catalunya. (Porxes, places, balconades, etcètera, etc.)

PREMIS : De la casa Parera : Any I de la revista «Materiales y Documentos de Arte Español». — De D. Narcís Cuyàs : Una màquina per a fotografiar, pròpia per a arquitectura.

TEMA VI. — A la millor aquarela d'un monument històric nacional.

PREMIS : De l'Associació d'Arquitectes : Col·lecció d'Anuaris i publicacions socials. — Del President de l'Associació : 50 ptes.

PROJECTES I ESTUDIS D'ARQUITECTURA

TEMA VII. — Estudi complet d'una vil·la d'esbargiment en un poble veí de Barcelona (amb mobiliari i jardins).

PREMIS : De l'Excel·lentíssima Diputació : 200 ptes. — Del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA : L'obra «Andrea Palladio», Volum I de la «Bibliothek alter Meister der Baukunst» i altres llibres. — De D.ª T. A. : 100 ptes.

TEMA VIII. — Estudi d'una font decorativa per a una petita plaça pública.

PREMIS : De la casa Fabre i C^a : L'obra «Toute l'Italie» (2,000 fotografies). — De D. Francisco Santacana : Catàleg del Museu Arqueològic Santacana (Martorell). — De la casa Thomas : Col·lecció dels números publicats de la revista «Forma».

TEMA IX. — Projecte de xameneia revestida de ceràmica.

PREMI : De la casa Casimir Vicens : 100 ptes.

TEMA X. — Dibuix per a un arrimador de rajoles de València.

PREMI : De la casa Pujol i fill : 50 ptes.

TEMA XI. — Dibuix per a baldoses hidràuliques.

PREMI : De la casa Bulet, Cervera i C^a : 100 ptes. i un accèssit de 50. El dibuix sols podrà exigir cinc rajoles : una d'angle, dos de cenefa i les altres dos de camp.

TEMA XII. — Projecte de reixat per a una casa particular a base de tipus econòmics de ferro fos i elements decoratius estampats.

PREMI : De la casa M. Ballarín i C^a : 150 ptes.

TEMA XIII. — Projecte de barana amb balaustres i aplicacions forjades, tipus econòmics.

PREMI : De la casa M. Ballarín i C^a : Un objecte de bronze fos a cera perduda.

BASES

- I. — Podrà concórrer als temes d'Arqueologia arquitectònica tots els socis del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i els alumnes de l'Escola d'Arquitectura; per a concórrer als temes de Projectes i Estudis d'Arquitectura caldrà ésser alumne de l'Escola d'Arquitectura.
- II. — Els treballs presentats deuràn ésser rigurosament inèdits. Convindrà presentar-los amb marcs o en bastidors per a l'Exposició que d'ells se farà al públic. El plaç d'admissió dels treballs finirà el 31 de gener de 1915, rebent-se fins a tal data en el local del Centre Excursionista de Catalunya (Paradís, 10, pral.), de quatre a set tarde. Els treballs premiats quedaràn de propietat del CENTRE o de les cases industrials ofertores de premis, les quals podràn executar els projectes.
- III. — El Jurat que adjudicarà els premis se compondrà dels següents membres : els presidents del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i de la Secció d'Arquitectura, D. César A. Torras i D. Jòsep Domenech; D. Jeroni Martorell, de l'Associació d'Arquitectes; D. Adolf Florensa, de l'Escola d'Arquitectura; D. Joaquim Folch i Torres, crític d'art, i dos membres més, elegits pels concursants. Per a elegir-los, cada un d'aqueixos acompanyarà als seus treballs un sobre clos amb els noms de dos arquitectes. El Jurat estarà facultat per a deixar d'adjudicar els premis que consideri oportú i canviar l'adjudicació d'algún d'ells.

Barcelona, novembre de 1914

CRÒNICA DEL CENTRE

NOVEMBRE DE 1914

SESSIÓ INAUGURAL DE CURS. — El dia 13 del corrent se celebrà, en el saló d'actes de la nostra entitat, la sessió inaugural de curs del 1914 al 1915. Ocupà la presidència, per absència del president, el Sr. Maspons, assistint-hi distints delegats d'altres tantes associacions culturals. En delegació del senyor alcalde, hi assistí el regidor Sr. Fortuny. El senyor secretari sortint D. Ignasi Soler i Escofet, llegí la *Memoria* reglamentaria; i el Sr. Maspons, a qui pocs moments abans la Junta Directiva havia encarregat el *Discurs presidencial*, explicà en breus paraules els projectes que desitjava portar a cap la Junta durant el curs que anem a començar. Tancà l'acte el Sr. Fortuny animant el CENTRE perquè seguís el camí emprès en pro de la cultura i el coneixement de Catalunya.

CONFERENCIES

En la sessió corresponent al dia 20 de l'actual, el president de la Secció de Fotografia, D. F. Xavier Parés i Bartra, inaugurà la tanda de conferencies del present curs ressenyant una excursió a la vall d'Aràn. Valent-se de nombroses projeccions, féu conèixer a l'auditori interessants punts artístics i pintorescos de per aquells indrets de la nostra terra.

El dia 27 del propi mes ocupà la tarima el nostre conegut consoci D. Fèlix Duràn, explicant-nos *Una excursió a Toledo*. Excusat és dir l'interès que despertà en tots els que l'escoltaven la narració del conferenciant, tant per sa explicació com per la multitud de vistes fotogràfiques que ens donà a conèixer d'aquelles terres castellanes.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

El president de la Secció d'Arqueologia, D. Pelegrí Casades i Gramatxes, inaugurà també, el dia 23, les seves lliçons en el següent ordre:

1.ª conversa d'arqueologia cristiana. Concepte de l'arqueologia cristiana. — Períodes en que es divideix. — Punts que comprèn. — Nocions generals. — Fonts d'informació. — Les actes dels martres. Els martirologis. Els calendaris. *Liber pontificalis*. Els sacramentaris. Els itineraris. Els reculls epigràfics.

Dia 30 : 2.ª conversa d'arqueologia cristiana. Introducció del cristianisme a Roma. — De l'Església i l'Imperi en els tres primers segles. — Els jueus i els cristians. — Les persecucions.

EXCURSIONS I VISITES

Dia 1 : Distints socis, aprofitant les dues festes, organitzaren una excursió a Aiguafreda, Tagamanent, Pla de la Calma, refugi de Sant Andreu de la Cas-

tanya, Coll-pregón, Pla del Parany i Sant Marçal. Després d'haver presenciats el ball *de la Patacada*, i diversos jocs pels carboners, se n'anaren a dormir. Al matí següent seguiren cap a Arbucies i Breda, on arribaren a mitja tarda, després d'haver tingut de suportar una bona ruixada. El tren s'encarregà de conduir-los altra volta a Barcelona, molt ben impressionats i contents de la caminada.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA

Aquesta Secció organitzà durant el present mes les següents sortides:

Dia 8 : Excursió d'un dia a Monistrol, salt del Cairat, balneari de la Puda i Olesa de Montserrat.

Dia 22 : Altra excursió, també d'un dia, a Gavà i Sant Cristòfol de Begues, visitant també l'ermita de Brugués.

Tant a l'una com a l'altra d'aquestes excursions, hi assistiren bon nombre de socis, els quals van fer un important aplec de fotografies dels llocs que visitaren.

NOVES

CURSETS. — A l'igual que en el curs passat, s'ha donat principi, a la sala d'actes de la nostra societat, per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, a les lliçons d'Historia de Catalunya pels nois i noies de les Escoles que hi vulguin assistir, a càrrec de D. Daniel Girona i Llagostera.

Així mateix ha començat a donar-se el curs de divulgació sobres Literatura catalana, Historia de Catalunya, i Geografia comercial, que amb tanta competència expliquen als nombrosos concurrents els Srs. Carner, Alòs i Ruca-bado, sota els auspicis del Patronat de l'Escola Superior d'Agricultura.

AVENTATGES DEL CARNET D'IDENTITAT. — S'han començat ja les gestions encaminades a obtenir tota mena d'aventatges, per part de tots els socis del CENTRE EXCURSIONISTA, en les estances d'hotels i visites de museus, mitjançant la presentació del carnet d'identitat acreditatiu de llur qualitat de tals. Si bé tot just en llur començament, quasi podem avançar, per les notes que en tenim, que les susdites gestions han de donar resultats ben falaguers, car alguns d'aquells establiments han ofert ja, des d'un principi, rebaixar el preu a qui es presenti amb l'esmentat caràcter, al qual efecte hi ha el propòsit de dotar-los d'una placa que, posada en lloc visible, indiqui a tots els visitants el dret que tenen. Al propi temps, també, en el CENTRE, s'exposarà a la vista de tot-hom una llista detallada d'aquells establiments, que, a l'ensem que de propaganda, serveixi per a donar-ne coneixement als socis.

CONFERENCIES. — Sota l'iniciativa de distints consocis d'aquesta entitat, hi ha l'intenció d'estendre l'obra cultural i patriòtica del CENTRE, ensems, les

excel·lències de l'excursionisme, ja com a font de coneixements, ja com a esbargiment de l'individu, entre l'element jove de la nostra terra.

Per aconseguir-ho s'organitzaran una serie d'amenes conferencies setmanals, que comprendran des de les ressenyes i projeccions de les més properes excursions fins a les més llunyanes, junt amb la vulgarització de les ciències i arts que directa o indirectament se relacionen amb l'excursionisme : Astronomia, Historia natural, Arquitectura, Fotografia, Folk-lore, etc.

Són molts, ja, que incondicionalment s'han ofert perquè la divulgació de l'amor a la nostra mare natura sigui més activa i profunda; i creiem que no tant sols els individus, sinó diverses entitats, ens secundaran, tenint en compte els nostres patriòtics fins.

CURSES DE RESISTENCIA. — La Secció de Sports de Muntanya, amb una activitat digna de lloança i un desig gran de que l'amor a la nostra muntanya s'estengui i arrelhi cada dia més en la nostra Catalunya, ha organitzat una carrera de resistencia per a equips en la serralada de Sant Llorenç del Munt. A tal efecte s'ha instituït una magnífica copa, que serà valerosament disputada si es té en compte que, a més de les moltes entitats que presentaran equip, són tres les ciutats que contribuirán a son millor èxit. Ha sigut editat i repartit profusament el reglament de la cursa, com també programes amb interessants perspectives i l'itinerari d'aquella.

DONACIÓ. — L'Excma. Diputació ens ha fet donació dels mapes dels partits judicials de Catalunya, per lo qual li donem les més complertes mercès.

DEFUNCIÓ. — En Fontanet, ben conegut dels excursionistes per ésser el que havia amb més perfeccionament confeccionat el calçat ferrat, ha passat a millor vida. Assistiren a son enterrament un bon nombre dels nostres consocis, com volent-li testimoniar el llur afecte per haver contribuït, si bé d'una manera indirecta, a donar facilitats als Sports de neu i al turisme en general. (A. C. s.).

ERRADA. — L'epígraf del segon gravat de la plana 350, corresponent a l'article del nostre estimat amic Joaquim Elías i Juncosa, publicat en el propassat BUTLLETÍ, aparegué equivoccat; havent de dir : «Los Cabeza de hierro sobre el port dels Cotos».

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.